

- стейкхолдери ринку праці – це його суб'єкти, що володіють певними ресурсами і можуть (можуть мати) вплив на його функціонування;

- згідно з авторським підходом, слід розрізнити два класи стейкхолдерів на ринку праці: «прайм» і «мінор»;

- «прайм»-стейкхолдери – це основні суб'єкти, що володіють ключовими ресурсами, без яких функціонування ринку праці неможливо (зокрема, робочою силою, робочими місцями, ресурсами законодавчої та політикотворення): працівники, роботодавці, держава;

- «мінор»-стейкхолдери – це суб'єкти, що всебічно забезпечують функціонування ринку праці (суб'єкти інфраструктури); серед них пропонується виділяти такі групи: суб'єкти сприяння зайнятості та профорієнтації (державні та недержавні); суб'єкти сприяння підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації (державні та недержавні); суб'єкти сприяння соціальному захисту населення; суб'єкти інформаційної та рекламної підтримки; громадські об'єднання та спілки; благодійні фонди й організації.

У перспективі необхідно дослідити й проаналізувати попит на ринку праці України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Руководство сотрудниками фирмы / Н. В. Родионова, Н. Д. Эриашвили, Ю. А. Цыпкин [и др.] ; под ред. проф. А. А. Крылова, проф. Ю. А. Цыпкина. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 352 с.
2. Калина А. В. Економіка праці : навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. В. Калина. – К. : МАУП, 2004. – 272 с.
3. Экономика труда: (социально-экономические отношения) : учебник / под ред. Н. А. Волгина, Ю. Г. Одегова. – М. : Экзамен, 2004. – 736 с.
4. Колосова Р. П. Экономика персонала : учебник / Р. П. Колосова, Т. Н. Василюк, М. В. Артамонова, М. В. Луданик. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 896 с.
5. Волкова О. В. Ринок праці / О. В. Волкова. – К. : ЦУЛ, 2007. – 624 с.
6. Васильченко В. С. Ринок праці: теоретичні основи і державна практика : у 2-х ч. / В. С. Васильченко, П. М. Василенко. – К. : Мінпраці, 2000. – 550 с.
7. Егоршин А. П. Управление персоналом : учеб. для вузов / А. П. Егоршин. – 6-е изд., перераб. и доп. – Н. Новгород : НИМБ, 2007. – 1100 с.

УДК 339.562

МИТНА СЛУЖБА ТА СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ

Є. М. Рудніченко, кандидат економічних наук

Сучасний стан взаємодії більшості вітчизняних державних органів управління та контролюючих структур із суб'єктами підприємницької діяльності, які функціонують на території України, характеризується наявністю значної кількості проблем і суперечностей. У першу чергу це стосується податкової та митної політики, а також значної кількості бюрократичних процедур.

Наявна ситуація призводить до погіршення інвестиційного клімату країни, недо-

отримання значних фінансових надходжень до державного бюджету та зменшення рівня економічної безпеки окремих підприємств, отже, треба розробити дієві заходи протидії негативним явищам і об'єктивізації основних проблем взаємодії митної служби та суб'єктів господарювання.

У сучасних публікаціях з економічної та митної безпеки (І. Г. Бережнюк, А. Д. Войцещук, М. М. Каленський, В. І. Мунтіян, Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, О. М. Ляшенко,

В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько та ін. [1–5, 8]) наголошується на необхідності вдосконалення системи взаємодії органів влади і суб'єктів господарювання, що у підсумку буде вигідно для всіх.

Незважаючи на ґрунтовні дослідження та розроблені концепції, реалії сьогодення свідчать про погіршення загальної економічної ситуації в країні. За результатами досліджень Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА), динаміка привабливості України в очах інвесторів за три роки вимірювання Індексу інвестиційної привабливості у 2011 р. зафіксована на найнижчому рівні (рис. 1). На думку 162 представ-

ників топ-менеджменту членських компаній ЄБА, до основних негативних змін в інвестиційному кліматі призводять такі чинники: постійний і зростаючий тиск з боку владних структур (24%), недоліки податкової системи, які не виправив, а погіршив новий Податковий кодекс (11%), непрозорість і надмірний ступінь втручання держави у регулювання бізнес-активності (11%), вплив корупції (10%), загальна нестабільність політичного курсу та розвитку економіки (10%), погіршення ситуації з митними процедурами (3%) та інші фактори.

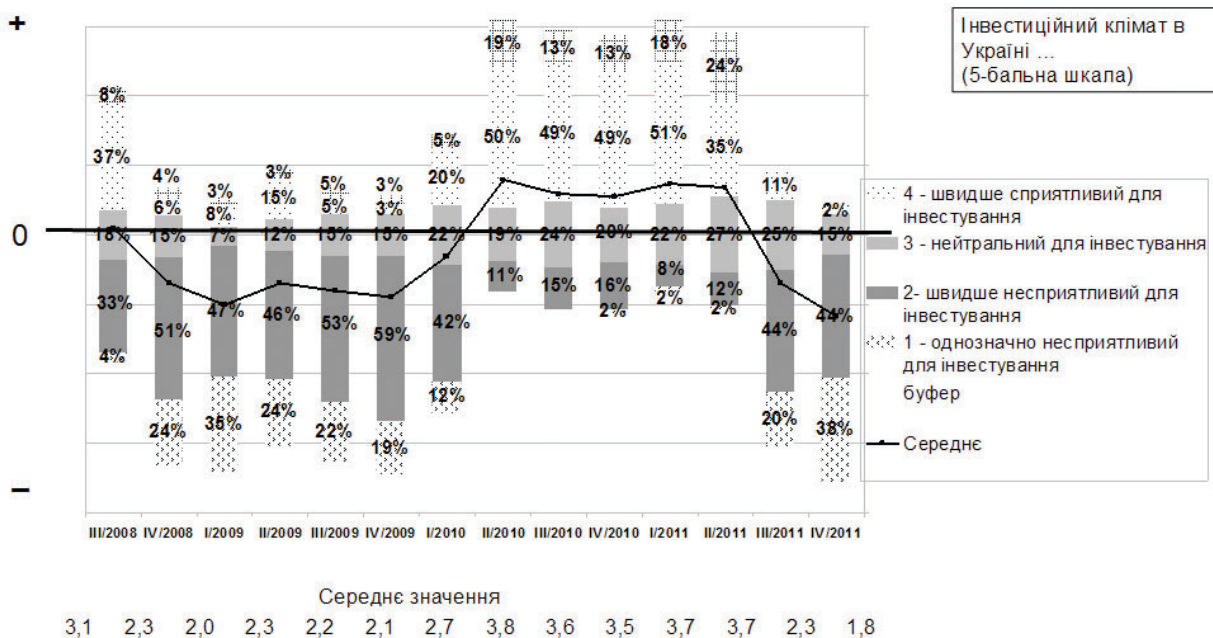

Рис. 1. Інвестиційний клімат в Україні [6]

Серед наведених чинників необхідно відмітити два «прикладних» – вплив податкового законодавства та погіршення митних процедур. Більшість інших чинників мають загальний характер і частково передбачають вплив специфічних інструментів державного регулювання, до яких відносять систему оподаткування і митного контролю.

Для визначення суттєвих елементів впливу митних органів і об'єктивізації його основних чинників необхідно звернути увагу на практичний аспект проблеми, тобто вивчити

думку основних респондентів – імпортерів, експортерів та логістичних операторів.

У зазначеному аспекті становлять цінність аналітичні матеріали ЄБА щодо результатів розрахунку Митного Індексу ЄБА, який містить п'ять індикаторів оцінок митних процедур компаніями, що взаємодіють із митницею. Результати розрахунків Митного Індексу ЄБА у 2010–2011 рр. наведено у табл.

Аналіз динаміки показників табл. 1 дозволяє зробити висновок про негативні тенденції щодо якості митних процедур у другому пів-

річчі 2011 р. Середня кількість днів, витрачених на митне оформлення однієї поставки, збільшилася до 2,8 дня, а середня кількість документів для митного оформлення однієї поставки – до 10,6. Така ситуація свідчить про

зростання ризиків і загроз для суб'єктів господарювання, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, оскільки виникають незаплановані фінансові витрати і уповільнюється обіг капіталу.

Таблиця

Динаміка Митного Індексу ЄБА у 2010–2011 рр.

Показник	2010 р.		2011 р.	
	I півріччя	II півріччя	I півріччя	II півріччя
Середня кількість днів, витрачених на митне оформлення однієї поставки	2,4	2,0	2,5	2,8
Частка товарів, відібраних для фізичного огляду, %	55	52	26	41
Митна класифікація, %	N/A	6	8	9
Митна оцінка: загальна кількість відмов митних органів, %	34	38	27	33
Середня кількість документів для митного оформлення однієї поставки	10,8	10,9	9,8	10,6

Зросла також до 33 % загальна кількість відмов митних органів у застосуванні першого методу визначення митної вартості, а частка товарів, відібраних для фізичного огляду, збільшилася до 41 %. Хоча порівняно з аналогічним періодом 2010 р. зазначені показники є дещо нижчими, тривалість оформлення однієї поставки зросла на 0,8 дня, що є дуже негативною тенденцією. У першому кварталі 2011 р. спостерігалися позитивні зрушення, однак їхній вплив був короткостроковим.

Розмір підприємства і специфіка його діяльності також впливають на значення оціночних індикаторів. Великі підприємства у 2011 р. відчували значно менший тиск з боку митних органів, ніж підприємства малого та середнього бізнесу. Це виявилось у зменшенні кількості документів для митного оформлення однієї поставки, загальній кількості відмов митних органів в застосуванні першого методу визначення митної вартості, частці товарів, відібраних для фізичного огляду. Порівняно з підприємствами малого та середнього бізнесу перераховані показники є нижчими на 1,5–12,3 %.

Однак, незважаючи на певні преференції для великого бізнесу, суттєвими їх вважати не можна, оскільки митне оформлення товарів повинно займати 2 години, а займає більше двох днів. З іншого боку, існує план стягнень митних платежів, який працівники митни-

ці повинні виконувати, причому, стабільно й ритмічно, що не завжди можливо внаслідок специфіки функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД).

Найбільше суперечностей виникає між учасниками ЗЕД і співробітниками митних органів при визначенні митної вартості товарів. Перші прагнуть до зменшення митної вартості товарів, що надає їм можливість отримувати додаткові прибутки та цінові переваги перед конкурентами, а другі покликані контролювати рівень митної вартості з метою недопущення порушень порядку митного оформлення і забезпечення повноти стягнення платежів до державного бюджету [7, с. 7].

Відповідно до статті 259 Митного кодексу України, митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є їхня ціна, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари, обчислена відповідно до положень Кодексу [7]. А згідно зі статтею 266 Кодексу, основним є метод визначення митної вартості товарів за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції), тобто перший метод серед шести, наведених у Кодексі.

У монографічних дослідженнях, присвячених питанню визначення митної вартості [6, 8], автори зазначають, що, використовуючи різні методи визначення митної вартості, держава може зменшувати або посилювати фіскальний

тиск на суб'єктів господарювання. Таким чином, здійснюється опосередкований вплив на підприємства, що займаються імпортом або експортом товарів, і лобіюються інтереси вітчизняного товаровиробника за рахунок створення додаткових бар'єрів для імпортних товарів. Органи митниці, на «вимогу» держави, можуть певним чином активізувати зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання, а можуть і навпаки – штучно стримувати її обсяги. Однозначного трактування таких дій теж бути не може, оскільки, з одного боку, йдеться про захист національних інтересів (наповнення бюджету, створення нових робочих місць за рахунок власного виробництва товарів та ін.), а з іншого – зазнають втрат кінцеві споживачі товарів, за рахунок їхньої високої ціни і не завжди прийнятної якості. Тому зазначене питання слід розглядати з позиції пошуку оптимального рівня фіскального навантаження, яке б дозволяло наповнювати державну казну і давало можливість стабільно розвиватися суб'єктам господарювання.

Світова практика показує, що рівень ефективності митно-тарифного захисту залежить від ступеня його помірності та знаходиться у межах 10–15 %. Перевищення цього рівня не веде до зростання загальних надходжень до державного бюджету, а, навпаки, призводить до їхнього зменшення. Надто високі ставки мита та податків на імпорт, їхня часта зміна (по декілька разів на рік за однією позицією) не захищають національних товаровиробників, а призводять до значного порушення умов конкуренції з відповідних товарів на внутрішньому ринку країни. Це, в свою чергу, призводить до двох можливих явищ:

- пригнічується іноземна конкуренція, прогресує застій у національному виробництві, провокується зростання цін;

- мито і податки припиняють платити, оскільки уникнення від їхньої сплати стає не тільки бажаним, але й значно дешевшим за справну їх сплату. Прогресує контрабанда, за рахунок чого пригнічуються національні товаровиробники, оскільки така продукція не тільки більш якісна, але й значно дешевша [8].

Актуальним для вітчизняного бізнесу є питання контрабанди товарів, оскільки її зростаючий обсяг ставить на межу виживання

цілі галузі (наприклад, легка промисловість України). Тобто існує проблема недостатньої ефективності функціонування митних органів і проведення митного контролю.

Зазначимо, що ефективність функціонування митних органів залежить не лише від якості організації їхньої роботи. На цей процес впливають і різноманітні політичні чинники, стан зовнішньоторговельної політики та чинники макроекономічного характеру. Для забезпечення ефективності митного контролю необхідно здійснити достатню кількість процедур з перевірки відомостей про товари, які переміщуються через митний кордон, що, у свою чергу, забезпечує протидію шахрайству. Тому необхідно вдосконалити:

- контроль на базі пост-аудиту контролю в приміщеннях економічних операторів, що забезпечить кращу якість перевірок і в багатьох випадках зменшить затримку на кордонах і прискорить оформлення товарів;

- форми й методи обробки інформації від міністерств і відомств про дозвільні документи, що нормують заходи нетарифного регулювання;

- системи юридичного підтвердження відповідності інформації та персональної ідентифікації осіб, які надають цю інформацію (наприклад, за допомогою електронного цифрового підпису);

- бухгалтерський облік для підприємств-економічних операторів усередині країни з обов'язковим визначенням номера вантажної митної декларації, яка підтверджує факт ввезення товару на територію України, та відповідного обліку товару, за допомогою якого можна буде здійснювати контроль не лише в момент декларування товару в митному органі, а й під час перевірки подрібненої партії товару в мережі роздрібної торгівлі;

- систему обліку товарів для підприємств зі спрощеним порядком такого обліку;

- контроль за товарами, які експортуються, переміщуються транзитом і знаходяться в митних режимах, що передбачають тривалий час знаходження товарів на території країни;

- систему отримання та обробки інформації від правоохоронних і державних органів про характеристики товару, які контролює

митний орган на митних кордонах України та всередині держави;

- систему громадського контролю за сумлінністю продавців товару (наприклад, створення сайту митної служби, щоб мати можливість отримати за номером вантажної митної декларації інформацію про назву ввезеного товару, а для цього необхідно не тільки розробити такий сайт і його оперативне цілодобове супроводження, але й розгорнути систему доступу до інтернет-ресурсів для громадян, недорогих кінцевих пристроїв і ін.);

- методи визначення осіб, які підлягають митному пост-аудит контролю;

- систему захисту митної інформації від можливості її заміни та підроблення;

- методи отримання та обробки інформації від правоохоронних та інших органів, що пов'язана з боротьбою зі злочинністю (наприклад, надання митним органам права оперативно-розшукової діяльності) [9, с. 9].

Продуктивною є також позиція щодо необхідності здійснення одночасних змін у митних процедурах, і у практиці ведення бізнесу. Тільки активна взаємодія митних органів і суб'єктів господарювання може дати відчутний економічний ефект, як для держави, так і для її окремих суб'єктів.

Основні проблемні моменти взаємодії митних органів і суб'єктів господарювання подано на рис. 2.

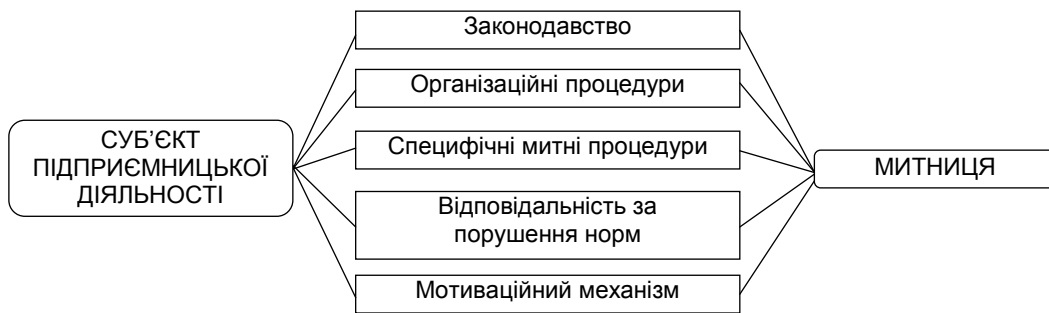

Рис. 2. Сфери виникнення основних проблем у взаємодії митних органів і суб'єктів господарювання

На законодавчому рівні дещо ігнорується важливість участі представників суб'єктів господарювання у розробці основних нормативних документів, а чинні вітчизняні норми недостатньо корелюють з міжнародними нормами та стандартами.

Проблеми, які виникають в організаційній сфері, часто зумовлені тривалістю оформлення різноманітних документів і недосконалим технічним забезпеченням митних органів. До специфічних митних процедур, що викликають непорозуміння між працівниками митниці та бізнесменами, можна віднести визначення митної вартості товарів і застосування різноманітних митних тарифів.

Стосовно відповідальності за порушення апріорі склалася думка, що у більшості випадків винними є підприємці, за що і сплачують штрафи, а от відповідальність з іншої сторони дуже рідко виявляється у компенсації завданих збитків і моральної шкоди та притягнення до відповідальності посадових осіб.

Мотиваційний механізм передбачає встановлення «чесних правил гри», які б стимулювали підприємців до активізації своєї діяльності без порушення законодавства й одночасно забезпечували б належний рівень оплати праці працівників митниці.

Сьогодні існує низка глобальних проблем у взаємодії митних органів і суб'єктів господарювання, які є загрозою економічній безпеці таких суб'єктів. Тому пошук способів розв'язання проблем потребує подальших наукових досліджень і розробки практичних рекомендацій від провідних науковців та фахівців-практиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: [монографія] / Володимир Іванович Мунтіян. – К.: Вид-во КВІЦ, 1999. – 464 с.
2. Система економічної безпеки: держава, регіон,

- підприємство : [монографія] / Ляшенко О. М., Погорелов Ю. С., Безбожний В. Л. [та ін.] ; за заг. ред. Г. В. Козаченко. – Луганськ : Елтон-2, 2010. – 282 с.
3. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : [монографія] / В. Шлемко, І. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
 4. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія] / Олександра Миколаївна Ляшенко. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с.
 5. Коляда С. П. Державна митна служба як суб'єкт забезпечення економічної безпеки України / С. П. Коляда // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 3 (4). – С. 97–101.
 6. Митна вартість імпортованих товарів : [монографія] / М. М. Каленський, А. Д. Войцешук, І. Г. Бережнюк. – К. : [б. в.], 2005. – 224 с.
 7. Митний кодекс України // Голос України. – 2012. – № 73–74.
 8. Гребельник О. П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи : [монографія] / О. П. Гребельник. – К. : [б. в.], 2001. – 488 с.
 9. Пашко П. В. Щодо окремих питань забезпечення ефективності митного контролю / П. В. Пашко // Митна безпека. Серія «Економіка». – 2010. – № 1. – С. 6–13.

УДК 330.34.01

РЕГУЛЯТОРНІ МЕХАНІЗМИ ДЕТИНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

**Н. М. Краус, кандидат економічних наук;
М. О. Максименко**

Тінізація економічних відносин є однією з найбільш істотних перешкод щодо забезпечення стійкого економічного розвитку, підвищення добробуту, рівня життя населення та зміцнення національної безпеки держави. Проблема тінізації є актуальною для всіх без винятку країн світу. Крім того, у глобальному масштабі ця проблема як негативне соціально-економічне явище має тенденцію до загострення.

Тіньова економіка – це складне соціально-економічне явище, що представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних, але моральних, економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності щодо отримання надприбутку за рахунок приховування доходів і ухилення від сплати податків [1, с. 430]. Вона нелегально існує паралельно з офіційною, реалізуючи свої можливості через негласні й незаконні канали, що дає змогу одержувати прибутки за рахунок інших сфер діяльності, використовуючи незаконні методи, зокрема ухилення від оподаткування, злочинство, екологічний ван-

далізм, випуск шкідливих для здоров'я людей товарів тощо. Рівень тіньової економіки, її кількісні та якісні параметри залежать від конкретних економічних, політичних, соціальних, історичних і культурних особливостей країни. Передумови поширення тіньових економічних відносин в Україні виникли ще до здобуття нею незалежності [2, с. 11]. За оцінкою аналітиків, у тіньовій сфері виробляється щонайменше 50 % ВВП, а близько 40 % працюючих отримують прибутки від тіньової економіки. Ці показники є вже критичними. На цьому рівні вплив державного нерегульованих чинників стає настільки відчутним, що суперечності між легальним і тіньовим секторами спостерігаються практично в усіх сферах життєдіяльності суспільства [3, с. 36].

У сучасній економічній літературі дуже багато уваги приділяється вивченню питання тіньової економіки. В Україні спостерігається надзвичайно високий рівень тіньової економіки, який гальмує розвиток країни. За умов нестабільної політичної ситуації в країні механізми централізованого управління стають